

OM företagens samhällsansvar

Det familjeägda företags epok har efterträtts av det anonymt ägda storföretags. Den professionella företagsledaren har ersatt ägarens ledaren. Ägarintressets inflytande minskas oemotståndligt genom den vetenskapliga och tekniska utvecklingen. Aktien är på väg att i allt väsentligt bli ett sparmedel i stället för ett passerkort till besluts-

Gustaf Delin

circeln. Storföretaget — aktiebolag eller ekonomisk förening — får en allt mera offentlig karaktär. Intressentkretsen har utvidgats till anställda, konsumenter, bygden, samhället som helhet.

Dessa är i mycket generella termer några av utvecklingens karaktäristika i vår teknikbaserade och -dominerade ekonomi. Varje enskild tendens är värd sin egen doktorsavhandling. Dessa rader ger utrymme för endast några allmänna synpunkter i anslutning härtill

mot bakgrund av den debatt som idag förs kring kravet om offentlig insyn i företagen.

Som allmän regel gäller i dagens samhälle — och kommer att gälla i morgondagens — att företags samhällsansvar ökas med dess storlek. Det är mycket litet meningsfullt att tala om samhällsansvaret när det gäller livsmedelsbutiken på hörnet. Men det är definitivt meningsfullt att trycka på den aspekten när det gäller Åhlén & Holm, Kooperativa Förbundet och Volvo.

Frågan om offentlig insyn är en detaljfråga. En betydligt viktigare fråga är utformningen av den lagstiftning som skall ligga till grund för företagsamhet — privat, offentlig, kooperativ — samt definiera företagsamhetens roll och skyldigheter i den vetenskapliga, tekniska och sociala miljö som är annorlunda jämförd med den i vilken nuvarande lagstiftning har sina rötter. Man kan livligt beklaga att inte helheten kommer upp till en konstruktiv debatt. Låt vara att möjligheten därmed kvarstår för en icke-socialistisk regering att ge förutsättningarna för en sådan.

Det är lätt att förstå varför frågan om insyn har aktualiserats nu. Tre skäl kan utan vidare urskiljas.

Det första är politiskt. I den pågående omstruktureringsprocessen inom näringslivet, påskyndad av

förändrade tekniska förutsättningar och hårdnande konjunkturen vilka accentuerats genom den ekonomiska politiken, bedöms det vara politiskt opportunt att skylla den växande otryggheten på "finansintressen" och "maktkoncentration i näringslivet".

Det andra har saklig täckning. Även om de flesta beslutshavare inom näringslivet känner företagssamhetens samhällsansvar ges det tillräckligt ofta exempel på motsatsen. Det räcker med att peka på två exempel under senare år: Nedläggningen av Stockholms-Tidningen samt inskränkningarna vid Hägglund och Söner. Man skulle vilja se den *ickesocialistiska* regering som inte hade aktualiserat insynsfrågan på den grunden!

Det tredje skälet skulle kräva en längre utläggning. Det skulle enkelt kunna formuleras på följande sätt: Det är fråga om en anpassning till utvecklingen. Det är naturligt, med andra ord, att kraven på öppenhet och insyn från det allmännas sida ökar i takt med företagets tillväxt.

Därmed är inte sagt att vi får någon garanti mot framtida incidenter i stil med Stockholms-Tidningen och Hägglund. Det är de-

finitivt enfaldigt att framställa ökad insyn som ett radikalmedel. Det är lika enfaldigt som att göra gällande, att en bättre insyn i företagen är en socialiseringsåtgärd. Man skall vara väldigt noggrann i valet av etiketter. Det kan hända att även en regering med socialistisk snedbelastning gör vad en på samma sätt icke belastad regering skulle ha gjort i samma situation.

Risken för att en ökad insyn skall användas i stelbent socialistiskt syfte finns. Den risken är förknippad med många andra vettiga åtgärder också. Den slutsats som bör dras är dock inte att alla sådana åtgärder skall motarbetas. Den enda vettiga slutsatsen måste naturligtvis vara att lyfta undan den regering som i sig själv utgör en risk för att den moderna industristatens komplicerade instrumentuppsättning användes för ovidkommande syften.

En bil kan ju användas av en rattfyllerist. Men inte säger man nej till bilen av den orsaken. I stället ser man till att rattfylleristen inte får tillfälle att köra bil utan låter endast nyktra personer föra den.